

Punt Transect Tellingen

De tellingen van november en december hebben over het algemeen onder milde weersomstandigheden plaats gevonden. In november was het eerst zeer zacht. Vervolgens bracht een koude-inval enige sneeuw in het noorden van het land, maar dit was van korte duur, want in december waren de temperaturen weer ongewoon hoog voor de tijd van het jaar. Hiermede werd op waardige wijze een jaar afgesloten dat tot de warmste van deze eeuw behoorde.

De PTT-tellers boften. Enerzijds waren door het zachte weer veel vogels, bijv. Kieviten, bij ons blijven hangen. Anderzijds had het in Noord- en Oost-Europa wat meer gewinterd dan bij ons, zodat er toch verplaatsingen van onder andere ganzen en zaagbekken richting ons land waren geweest. De indruk bestaat voorts, dat veel standvogels helemaal terug van weggevoerd zijn. We hoorden in ieder geval positieve berichten over ouderwetse aantallen Winterkoninkjes en Staartmezen. De vogelaars van de naaldbossen op de zandgronden moesten het dit seizoen vrijwel zonder Kruisbekken stellen. Daarentegen werden er weer redelijk wat Barmsijzen gezien, weliswaar niet zo spectaculair veel als in het gedenkwaardige PTT-seizoen 1986/87, maar toch.

Landelijke dag 1988

Op 10 december 1988 stond het congrescentrum de Reehorst in Ede weer in het teken van de Landelijke Dag. Dit jaar was het centrale thema: het verzamelen van gegevens. Een zestal sprekers kwam aan bod.

J. Wattel (Instituut voor Taxonomische Zoölogie, Universiteit van Amsterdam) besprak het verzamelen van gegevens in historisch-geografisch perspectief. In feite is het planmatig verzamelen van vogelgegevens pas vrij recent, rond 1900 begonnen. Kenmerkend voor de krachtige groei in deze eeuw is het succes van de Christmas Bird Counts in de Verenigde Staten: het waarnemerskorps groeide van 26 in 1900 tot 42.000 in 1987. Ook in eigen land werden rond 1900 belangrijke initiatieven genomen, bijv. door Heijmans en Thijssen die als eerste de vogels van het Amsterdamse Vondelpark probeerden te tellen. Een enorme sprong voorwaarts werd gemaakt in de jaren zestig en zeventig, toen – mede onder invloed van het veranderende milieubewustzijn – groepen waarnemers zich tot hecht samenwerkende teams aansloten. Door een goede coördinatie konden nu landelijke projecten van de grond komen op het gebied van monitoring (met de Engelse Common Bird Census als eerste) en verspreidingsonderzoek (atlaswerk). In Nederland mag het SOVON een kenmerkende exponent van die tijd worden genoemd.

R. Drent (Rijks Universiteit Groningen) belichtte de betekenis van het verzamelen van gegevens voor hypothesevorming, en de rol van de amateur in de wetenschap. Hij noemde amateur en wetenschapper vennoten in een onderneming, en illustreerde deze stelling met een aantal voorbeelden. Zo bleek het fenomeen van de vorsttrek alleen ontrafeld te kunnen worden door een combinatie van veldstudie (amateur) en het analyseren van ringmeldingen (wetenschapper). Overigens zijn de grenzen tussen beide partners vaak niet scherp te trekken. Veel amateurs hebben een haast wetenschappelijke belangstelling voor hun onderwerp, terwijl daarnaast menige wetenschapper het plezier van de veldwerker maar al te goed kan navoelen.

Luit Buurma filosofeerde op persoonlijke titel over de gewenste omvang van gegevensbestanden. Hij schetste het dilemma dat soms kan optreden. Om onderbouwde uitspraken te kunnen doen zijn de gegevens uit een enkel gebied vaak onvoldoende; pas door de gegevens van veel gebieden samen te voegen ontstaat een beeld met landelijke zeggingskracht. Dit bergt echter weer het gevaar in zich, dat een te algemeen beeld ontstaat, en de gegevens uit de regio ondersneeuwen in het geheel. Gegevens zullen daarom steeds zodanig moeten worden verzameld en aangeleverd, dat de gewenste detaillering te allen tijde mogelijk blijft.

De buitenlandse gast, Luc Schifferli, was afkomstig uit Zwitserland (Schweizerische Vogelwarte, Sempach). De titel van zijn verhaal (Ecological monitoring of breeding birds as a baseline for management and protection) deed sommigen het ergste vrezen. Ten onrechte, want de spreker wist een uitermate boeiend en met fraaie dia's verlucht verhaal te houden over de inbreng van amateur-ornithologen in de vogelbescherming in Zwitserland. Zo hebben zij het gedrag van de Grauwe Klauwier nauwkeurig gevolgd gedurende het hele broedseizoen, en de voor deze soort belangrijkste terreindelen (zitplaatsen!) in kaart gebracht. Aldus kon de biotoopkeus zeer nauwkeurig worden beschreven en vastgelegd in een computermodel. Aan de hand hiervan konden voor de Grauwe Klauwier gunstige richtlijnen worden uitgevaardigd waarmee boeren en planologen worden bewerkt.

Op dit punt werd ook ingehaakt door R. Kwak die namens SOVON een verhaal hield over SOVON-tellingen als basis voor de vogelbescherming. Door het bundelen van waarnemers, en het aanleggen van een objectieve database die in principe voor iedereen toegankelijk is, kan SOVON de aantalsontwikkeling van vogelsoorten vastleggen. Hij liet zien dat gedetailleerde bewerkingen daarbij mogelijk zijn. Zo kan per soort de ontwikkeling in verschillende biotopen worden beschreven. Niet zelden zijn hier opmerkelijke verschillen te vinden, wat ons op het spoor kan brengen van al dan niet sluimerende ontwikkelingen in de gebieden zelf. Dat de vogels baat hebben bij deze toegenomen kennis, moge duidelijk zijn.

Als laatste werd door S. Woldhek (vogelbescherming) ingegaan op de vraag welke gegevens in de toekomst nodig zullen zijn voor het beschermen van vogels. Vogelbescherming zal in de nabije toekomst veel prioriteit hechten aan de Rode Lijst, de internationale verantwoordelijkheid van Nederland voor bijv. watervogels, en de problemen in de buitenlandse overwinteringsgebieden. Hoewel vogels zich tot op zekere hoogte aan veranderende leefomstandigheden kunnen aanpassen, zijn de huidige problemen als zure regen, water- en bodemverontreiniging en intensivering van de landbouw, zo veelomvattend en bedreigend, dat de toekomst van soorten op het spel staat. Vogelbescherming zal daarom meer aandacht gaan besteden aan de relatie tussen vogels en hun biotoop.

